

Slovesá

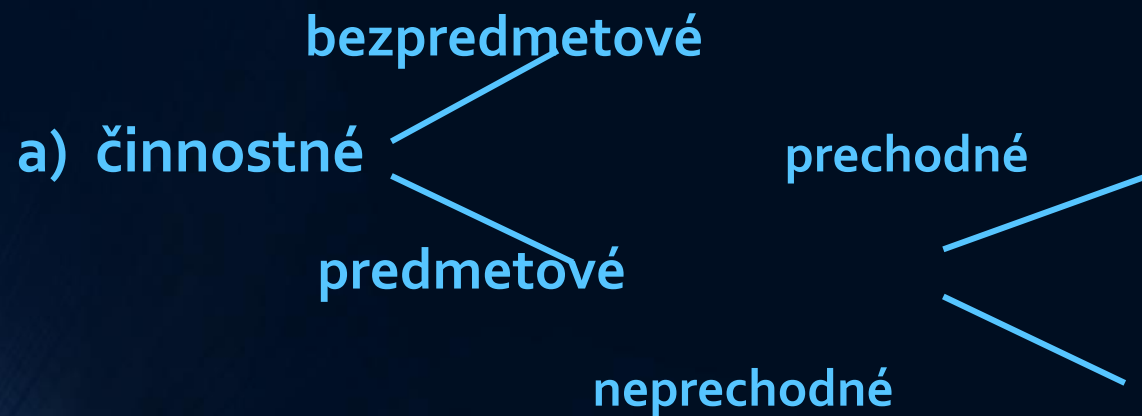
OPAKOVANIE PRE 9. ROČNÍK

Slovesá

- Slovesá sú ohybné slová, ktoré pomenúvajú deje, činnosti alebo stavy osôb, zvierat a vecí.
- Delíme ich na:
 - a) **plnovýznamové** – majú vo vete funkciu vetných členov
 - b) **neplnovýznamové** – tzv. pomocné

Plnovýznamové slovesá

- Samy alebo s predmetom vyjadrujú dej, činnosť alebo stav.
- Delíme ich na

b) stavové

Plnovýznamové slovesá

ČINNOSTNÉ SLOVESÁ

- sú také, pri ktorých podmet vykonáva dej (*napr. chlapec beží, žiak číta, otec pracuje*)
- delia sa na:
 - a) **bezpredmetové (podmetové) slovesá** – slovesá, ktorých činnosť **zasahuje iba podmet**, no nedotýka sa predmetu (*napr. plávať, letieť, skákať, ísť*). Vo vete sa tieto slovesá spájajú len s príslovkovým určením (*sedieť na stoličke – kde?, ísť po ceste – kade?*)
 - b) **predmetové slovesá** – slovesá, ktorých činnosť vychádza od podmetu a **zasahuje predmet** (*napr. rúbať drevo, písať úlohu, čítať knihu*). **Delia sa na:**

Plnovýznamové slovesá

Predmetové slovesá:

- a. **prechodné** – sloveso sa spája s predmetom **v bezpredložkovom akuzatíve**, čiže predmet je v A bez predložky (*napr. stavať dom, hovoriť pravdu, kúpiť zemiaky*).

- b. **neprechodné** – sloveso sa spája s predmetom v inom páde ako v bezpredložkovom A, napr. **akuzatív s predložkou alebo ostatné pády** (*napr. pomôcť bratovi, bývať s otcom, žalovať na spolužiaka, hovoriť o športe*).

Plnovýznamové slovesá

STAVOVÉ SLOVESÁ

- sú také, ktoré vyjadrujú stav osoby alebo veci.
- podmet dej nevykonáva, podmet je dejom zasiahnutý.
- pýtame sa: Čo sa deje s podmetom? *Napr. ovocie dozrieva, sneh sa roztápa, otec chorľavie, polievka rozvoniava, dievča bledne.*

Neplnovýznamové slovesá

- pomocné
- nemajú úplný význam. Význam nadobudnú až v spojení s inými slovnými druhmi.
- podmet dej nevykonáva, podmet je dejom zasiahnutý.
- pýtame sa: Čo sa deje s podmetom? *Napr. ovocie dozrieva, sneh sa roztápa, otec chorľavie, polievka rozvoniava, dievča bledne.*

POZOR!!! Sloveso byť sa vyskytuje aj ako plnovýznamové sloveso vo význame **jestvovať, existovať, nachádzať sa** (*napr. kniha je na stole, žiaci sú v škole*).

Neplnovýznamové slovesá

1. Základné **sponové sloveso** je sloveso **byť**. Uplatňuje sa:

- pri tvorení **zložených slovesných tvarov** (napr. *bude písať*, oznámil *som*, *bol by som* prišiel)
- pri tvorení **menného prísudku** (napr. otec *je* lekár, jablká *sú* zrelé, brat *je* chorý)

Okrem slovesa **byť** sú sponovými slovesami aj slovesá **stať sa**, **stávať sa**, **bývať** (napr. *stať sa študentom*, *bývať často chorý*).

2. **Fázové slovesá** vyjadrujú **fázy deja** – jeho **začínanie**, **trvanie** alebo **dokončenie**.

Spájajú sa s neurčitkom plnovýznamového slovesa alebo so sponovým slovesom **byť** (napr. *začal písať*, *ostal sedieť*, *začínam chápať*, *chystal sa odísť*, *prestal kričať*).

Neplnovýznamové slovesá

3. **Limitné slovesá** v spojení s neurčitkom plnovýznamového slovesa označujú **stav deja pred jeho ukončením**. Limitnými slovesami sú iba **mať** a **ísť** (*napr. išlo ho poraziť, malo ho rozdrapit'*).

4. **Modálne čiže spôsobové slovesá** s neurčitkom plnovýznamového slovesa vyjadrujú **vôľu, povinnosť, možnosť, schopnosť, potrebu konať dej** (*napr. musím počkať, chcem študovať, nesmieme podľahnúť, môžem prísť, nechcem odísť, mám napísať*).

Zvratné slovesá

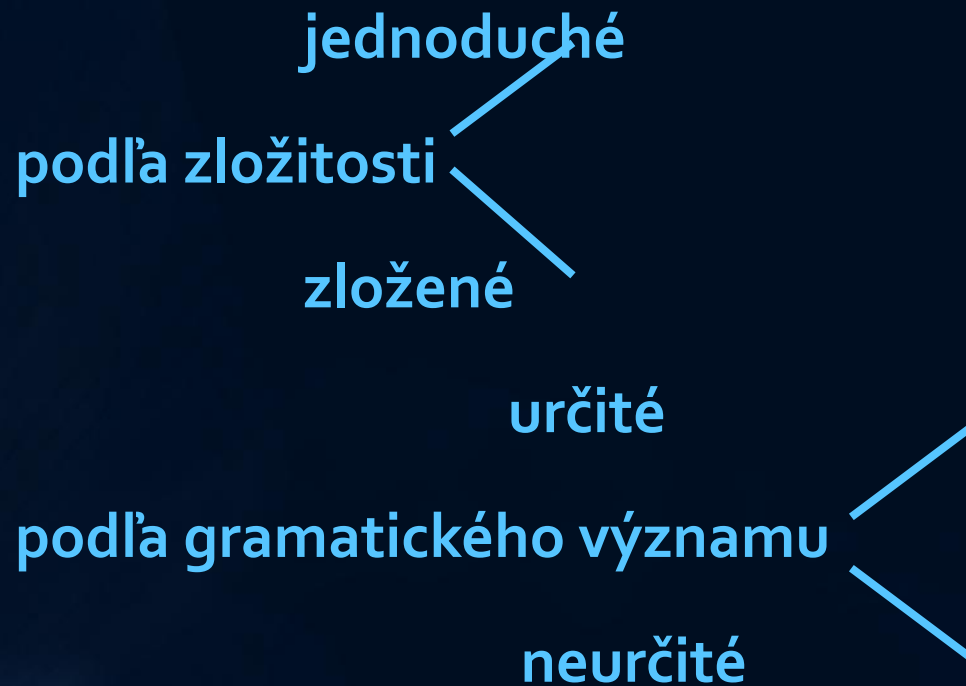
Podľa toho, či slovesá majú alebo nemajú pri sebe zvratné zámeno **sa / si** ich delíme na **zvratné** (napr. *kúpať sa, želať si, pozerat' sa*) a **nezvratné** (napr. *umyt', vidieť, písat'*).

Zvratné slovesá sa delia na **dve skupiny**:

- a) zvratné slovesá, ktoré môžu mať **zvratnú aj nezvratnú podobu** (napr. *česať – česať sa, umyt' – umyt' sa*).
- b) zvratné slovesá, ktoré majú **len zvratnú podobu** (napr. *smiať sa, narodiť sa, báť sa*).

Slovesné tvary

Slovesné tvary sa delia:

Slovesné tvary

JEDNODUCHÉ SLOVESNÉ TVARY

- sú vyjadrené jedným slovom, *napr. napíše, bežať, ukry!, chválim.*

ZLOŽENÉ SLOVESNÉ TVARY

- sú vyjadrené viacerými slovami
 1. budúci čas – *budem písať, budeme chváliť*
 2. minulý čas – *písal, chválili sme*
 3. podmieňovací spôsob – *písal by som, boli by sme chválili*

Určité / neurčité slovesné tvary

URČITÉ SLOVESNÉ TVARY

- vyjadrujú gramatické kategórie – osobu, číslo, čas, spôsob.

NEURČITÉ SLOVESNÉ TVARY

- nevyjadrujú osobu, číslo, čas ani spôsob.

Neurčité slovesné tvary

1. **neurčitok** – *písať, volať, ísť*.
2. **prechodník** – tvorí sa od 3. osoby pl. príponou **-úc/-uc** alebo **-iac/-ac** (napr. *chytajúc, robiac, píšuc*).
3. **činné prídavné prídavné** – tvorí sa od 3. osoby pl. pridaním prípony **-úci, -iaci, -aci** (napr. *chytajúci, volajúci, stojaci, robiaci*).
4. **trpné prídavné prídavné** – tvorí sa príponami **-tý** alebo **-ný** (napr. *trpený, písaný, spadnutý, utretý*).
5. **slovesné podstatné meno** – tvorí sa od kmeňa trpného prídavného príponou **-ie** (napr. *čítanie, písanie, volanie*).

Pri každom slovesnom tvare môžeme určiť **vid**. Pri prídavných prídavných môžeme určiť aj **kategórie prídavných mien**. **Slovesné podstatné meno** sa skloňuje podľa **vzoru vysvedčenie**. Prechodník a neurčitok sú neohybné tvary.

Gramatické kategórie slovies

Gramatickými kategóriami slovies sú:

- a. **osoba** – 1., 2. a 3.
- b. **číslo** – sg. (jednotné číslo), pl. (množné číslo)
- c. **čas** – prítomný, budúci, minulý
- d. **spôsob** – oznamovací, rozkazovací, podmieňovací
- e. **vid:** a) **dokonavý** – dokončený dej (*napr. skončiť, zavolať*)
b) **nedokonavý** – nedokončený, prebiehajúci dej (*napr. skákať, volať*)
- f. **slovesný rod:** a) **činný** – podmet vykonáva činnosť (*napr. Chlapci rozbili okno.*).
b) **trpný** – podmet je zasiahnutý činnosťou (*bud' opisom: Okno je rozbité., alebo zvratným tvarom slovesa: Okno sa rozbilo.*)

Dokonavé / nedokonavé slovesá

- **DOKONAVÉ SLOVESÁ**

- tvarmi prítomného času vyjadrujú **budúci čas** a tvoria ho **jedným slovom** (*napr. pochválím, odnesiem, zavolám*)

- **NEDOKONAVÉ SLOVESÁ**

- vyjadrujú **budúci čas pomocou zloženého tvaru** (*napr. budem skákať, budem robiť, budem volať*)
- z nedokonavých slovies sa urobia dokonavé pridaním predpony, *napr. robiť – urobiť, volať – zavolať, veriť – uveriť, preveriť.*